

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 64.707.052
Національного університету
цивільного захисту України
д.держ.упр., професору
Сергію МАЙСТРУ

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Іванісової Марини Анатоліївни «Механізми публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування

Вивчення дисертації, реферату й опублікованих праць дає підстави для наступної розгорнутої характеристики результатів дослідження Іванісової М.А. та визначення їхньої відповідності критеріям і нормативним вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку присудження наукового ступеня доктора філософії»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Загроза екологічних криз і катастроф стрімко зростає через активне використання паливно-енергетичних ресурсів, відсутність чи обмеження застосування природозберігаючих технологій, використання території країни як місця переробки та захоронення небезпечних відходів. Зрештою, не останню роль тут відіграють недосконалість законодавчих основ природоохоронної діяльності, нерозвиненість екологічної освіти населення, низька екологічна культура.

Останніми роками економіка України здебільшого базувалася на важкій промисловості, особливо на сході, де працювали тисячі підприємств важкої промисловості, хімічних заводів, вугільних шахт та інших об'єктів, які виробляли й зберігали токсичні відходи. Російська збройна агресія на сході України, розпочата ще у квітні 2014 р. та окупація Донбасу, а також широкомасштабне віроломне вторгнення 24 лютого 2022 р. російських військ призвели до руйнації виробничих потужностей на захоплених територіях, посилили забруднення повітря, води й ґрунту, створюючи безпосередню загрозу здоров'ю людей і завдаючи довгострокову екологічну шкоду навколишньому природному середовищу.

У зв'язку з цим, дисертаційна робота Іванісової М.А. на тему «Механізми публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні» є своєчасною та актуальною.

2. Основні наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, ступінь її обґрунтованості та достовірності.

Мета дисертаційної роботи полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні.

Мета, поставлена дисертантом, досягається завдяки вирішенню комплексу наукових завдань, а саме:

- з'ясувати сутність механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки;
- проаналізувати закордонний досвід публічного управління у сфері екологічної безпеки;
- охарактеризувати специфіку державної політики у сфері екологічної безпеки в Україні;
- виокремити виклики та суперечності публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні;

- обґрунтувати стратегічні орієнтири розвитку публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні;
- запропонувати напрями розвитку механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні;
- визначити очікувану результативність трансформації публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні.

Для вирішення окреслених завдань та отримання необхідних результатів дисертант використав такі наукові методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні: гіпотетико-дедуктивний; узагальнюючий і порівняльний; кластерний аналіз; кореляційний аналіз; індикативне планування; суб'єктно-об'єктний; часовий, просторовий та факторний аналіз. Крім того, під час проведення дисертаційного дослідження було використано структурно-функціональний підхід (для побудови комплексного механізму публічного управління у сфері екологічної безпеки), а також програмно-цільовий підхід (для обґрунтування фінансування проєктів, спрямованих на природоохоронну та природоексплуатуючу діяльність).

Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими та таким, що базуються на належному використанні наукових розробок зарубіжних та українських вчених-дослідників як з теорії публічного управління, так і з нормативно-правової бази, яка регулює відносини у сфері екологічної безпеки, а також власних авторських дослідженнях.

Структура дисертаційної роботи побудована з дотриманням принципів логічності викладу дослідженого матеріалу, послідовно та повністю розкриває зміст наукової праці, поданої на рецензування. Висновки за розділами та загальні висновки дисертації в достатній мірі є обґрунтованими та логічно пов'язаними, базуються на переконливих аргументах проведеного дослідження та отриманих результатах.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у такому:

уперше:

– запропоновано якісно новий підхід до формування комплексного механізму публічного управління у сфері екологічної безпеки, який, на відміну від існуючих, передбачає поєднання еколого-економічного, організаційно-правового та мотиваційного механізмів, що забезпечує інтерналізацію зовнішніх екологічних ефектів на макро- та мікрорівнях, в результаті чого вони перетворюються на внутрішні регулятори, та передбачає практичну реалізацію комплексу заходів, спрямованих на досягнення певної гармонії між суспільством і природою, мінімізацію впливу виробництва на навколишнє природне середовище, запобігання та ліквідацію наслідків техногенних аварій, катастроф і стихійних лих та природних явищ, а також захист від загрози нестачі природних ресурсів (с. 57–59, рис. 1.1);

удосконалено:

– зміст напрямів розвитку публічного управління ризиками у сфері екологічної безпеки на основі поєднання заходів з екологічного аудиту й контролінгу, екологічного нормування, сертифікації й ліцензування та екологічного страхування в контексті забезпечення економічної відповідальності та централізованого управління екологічними ризиками з метою забезпечення економічної, соціальної й екологічної ефективності (с. 165–187, 227 тощо);

– практичний підхід до модернізації системи публічного управління екологічною безпекою, яка складається із сукупності оборонних, ресурсозберігаючих, природозахисних, відновлювальних, сервісних й інноваційних заходів, спрямованих на досягнення рівноваги між біосферою та навантаженнями антропогенного й природного походження на основі поєднання виробничої і природоохоронної підсистем з урахуванням матеріально-технічних, економічних та організаційних впливових чинників з метою захисту навколишнього природного середовища, раціонального природокористування, відродження екологічно неблагополучних територій, ліквідації наслідків природних і техногенних аварій і катастроф та

забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави в цілому (с. 75–76);

– методичний підхід до публічного управління процесами комплексного дослідження екологічної безпеки територій, який передбачає ідентифікацію об'єкта дослідження, формування системи показників екологічної безпеки на міжнародному та національному рівнях, інтегральну оцінку рівня екологічної безпеки, комплексний аналіз територій за рівнем екологічної безпеки з метою забезпечення планування й прогнозування природокористування й охорони навколишнього природного середовища, а також забезпечення еколого-економічної та еколого-правової відповідальності за недотримання екологічних вимог (с. 62–63, 200–220, рис. 1.2);

дістали подальшого розвитку:

– теоретичний підхід до розвитку державної політики у сфері екологічної безпеки, який передбачає планування і фінансування охорони навколишнього природного середовища та природокористування на основі чинних норм екологічного права і соціально-екологічних імперативів та орієнтований на розробку і впровадження проєктів забезпечення безвідходного виробництва, екологічного виховання й екологічної культури, виражених в системі інституційних зв'язків та характері відносин між різними компонентами суспільства, побудованих за структурно-функціональним принципом, з метою захисту життєво важливих інтересів суспільства й екосистем, а також нормалізації екологічної обстановки в регіонах та державі в цілому (с. 31–32, 226 тощо);

– стратегічні орієнтири розвитку публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні через побудову багаторівневої системи прийняття політичних, економічних, управлінських і техніко-технологічних рішень, що приймаються в межах обраної державою доктрини соціально-економічного розвитку та ґрунтуються на застосуванні інноваційних технологій системного обліку екологічних ризиків, а також структуруванні та

координації заходів щодо охорони та використання природних ресурсів з метою виявлення факторів, що формують екологічну безпеку об'єктів спостереження, диференціації територій за рівнем екологічної безпеки та визначення перспективних тенденцій та закономірностей їх розвитку (с. 134–160);

– змістовно-категорійний апарат науки «Публічне управління та адміністрування» через уточнення сутнісної характеристики таких понять: *«публічне управління у сфері екологічної безпеки»* як забезпечення захищеності життєво важливих особистих, суспільних, природних і державних інтересів від існуючих та потенційних загроз антропогенного чи природного походження в межах багаторівневих територіальних систем через взаємовплив виробничо-господарської та природоохоронної діяльності з урахуванням екологічних інновацій; *«механізм публічного управління у сфері екологічної безпеки»* у вигляді сукупності законодавчих, соціальних, економічних, технічних, медичних та біологічних засобів впливу індивідуумів, суспільства, біосфери та держави на особисті права, а також матеріальні та духовні потреби, природні ресурси та навколишнє природне середовище як матеріальну основу державного та суспільного розвитку (с. 73–74).

3. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні та розробці пропозицій, орієнтованих на вдосконалення механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні.

Розробки, представлені в дисертаційному дослідженні, знайшли практичне застосування в практичній діяльності Державної екологічної інспекції столичного округу Державної екологічної інспекції України щодо напрямів реалізації механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки (довідка про впровадження № 45 від 03.11.2023 р.), а також Виконавчого комітету Кіцманської міської ради Чернівецького району Чернівецької області в контексті модернізації системи публічного управління

у сфері екологічної безпеки (довідка про впровадження № 1910 від 10.10.2023 р.).

4. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях дисертанта.

Основні наукові положення та здобутки дисертаційного дослідження викладено у 8 публікаціях, із них 3 статті – у фахових журналах і збірниках наукових праць; 1 стаття – у зарубіжному виданні, що входить до наукометричної бази Scopus, за темою дослідження; 4 – тези доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 3,2 авт. арк.

Загальні висновки до дисертації відповідають її змісту, конкретно висвітлюючи отримані наукові та практичні результати. Слід зазначити, що дисертація є закінченою науковою працею, в якій містяться нові наукові доробки, що мають певну теоретичну та практичну цінність.

5. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи в цілому рецензоване дисертаційне дослідження Іванісової М.А. «Механізми публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні», стало можливим висловити певні зауваження та вказати на дещо дискусійний характер окремих положень:

1. У дисертаційній роботі не зовсім чітко наведено причини та сам механізм проведення екологічного аудиту.

2. Деякі положення та висновки дисертаційного дослідження слід визнати недоопрацьованими. Так, у п. 7 висновків недостатньо повно розкрито складові очікуваної результативності трансформації публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні.

3. Потребує додаткової деталізації аналіз сформованого екологічного законодавства України (стор. 226-227 роботи).

4. У дисертаційній роботі недостатньо обґрунтовано необхідність

проведення кореляційного аналізу щодо співвідношення обсягів викидів в атмосферу та кількістю померлих в Україні.

Проте в цілому, зазначені зауваження та дискусійний характер певних суджень автора не знижують загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

6. Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, що вирішує поставлене наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних підходів та розробці практичних рекомендацій для органів публічної влади з удосконалення механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні.

Представлена дисертаційна робота на тему: «Механізми публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні» відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку присудження наукового ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Іванісова Марина Анатоліївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі управління та адміністрування (спеціальність 281 – публічне управління та адміністрування).

Офіційний рецензент:

доктор наук з державного
управління, старший
дослідник, начальник
наукового відділу проблем
державної безпеки
навчально-науково-
виробничого центру
Національного університету
цивільного захисту України

 Аліна ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО

